

Paavo Harola

Purolitolta paperitehtaalte

Mukana olleet muistelevat

Purouitolta paperitehtaalle

Paavo Harola

Purouitolta paperitehtaalle

Mukana olleet muistelevat

Copyright © 2011 Paavo Harola

Kansikuva: Asko Harola / Paavo Harola

Kannen suunnittelu ja toteutus: Paavo Harola / Jarmo Harola

Layout: Paavo Harola

Valokuvat: Pentti Hämylä, Asko Harola, Paavo Harola

Sirkka-Liisa Oikari, Matti Lahtinen, Atte Harhila

Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-498-589-5

Kertojat ja tartuntakohtia sisältöön:

Lukijalle	7
Maisema	9
Mistä on kysymys?	11
Atte Harhila	12
Laitehuoltoa	14
Moottorikeluvene, varppari	15, 44, 70, 80
Niputuskone	16, 74
Musiikista	19
Vaatteista ja kulkuneuvoista	27, 46, 48, 53
Reino Jokinen	30
Toivo Hoivala	30
Rasiinkaato	32, 69
Uiton valmistelu ja lisätyöt	35, 56
Tukkilaisromantiikka	36, 64, 88, 119
Välineistä ja tarvikkeista	37, 64
Keluvene, kelupaatti	37, 44, 92
Otva	41
Pölli ei kulkenut	18, 24, 42, 61, 82, 103
Kuka ajoi moottorivenettä	43
Vahingoista ja tapaturmista	47, 63, 76, 91, 103, 115, 127
Työllisyysvaikutus	49
Pomot ja palkanmaksu	50
Palkka	55, 98,
Litka, katso myös kansikuva	56
Työmiehistä	57, 82, 84, 86
Puomi	56
Oriveden Karpinsalmi	57, 76
Tukkiniput	58
Toivo Hyyti	60
Purouitto	63, 70, 128
Häntien kerääminen	61
Rahtiajot	69, 113, 116, 128, 132
Panu-laiva	65
Tukin kieritys	67, 104
Matti Lahtinen	70

Nippujen hinausta	71
Valvomista	77
Rahtiteiden ja jäävarastojen jäädyttäminen	78
Koneellinen korjuu	79
Lautan hinausnopeus	80
Arvo Mäkinen	81
Konnaleiri	84
Keksi	87, 129
Sestominen	89
Kahvinkeitto	94
Sumajuoksu	90, 103, 122, 128
Laivoista	95
Suomuslautta	99
Rönnin huvipursi	99
Seppo Nikkilä	101
Aatos Valtonen	103
Kaupoista	106
Hevoskierto	109
Matti Hieta	110
Tauno Mikkola	110
Vittaslenkit	23, 112
Merkit pöllien päissä	122
Veikko Jussila	113
Pertti Sahrakoski	114
Parireet, ronkkelit	117
Sirkka-Liisa Oikari	118
Luikku	119
Erottelu	63, 118
Lauri Patuniemi	123
Häntäperässä	123
Jukka Järvenpää	126
Tauno Halminen	129
Matti Merioksa	129
Toivo Kivinen	134

LUKIJALLE

Me kaksituhattaluvun alkupuolen eläjätkin olemme kuulleet puhuttavan uitosta. Jopa monet nuoret ja kouluikäisetkin tietävät, että joskus on järvellä hinattu suuria tukkikasoja, tai mummolan lähijoella, pienellä ojalla oli ennen puurakennelmia, joita vanhat ihmiset sanoivat uittoränneiksi. Nämä asiat ovat vielä monien tiedossa, mutta käytännön työ ei ole enää tuttua.

Ei uitto ole loppunut, ei todellakaan. Itä-Suomessa mm. Saimaalla nähdään jatkuvasti valtavia tukkinippuletkoja, joiden kulkua ohjataan useilla tehokkailla ja tarvittaessa nopeillakin hinaajilla. Se on nykyaikaa. Me sen sijaan muistellemme menneitä, jopa sitä aikaa kun suuria tukki- tai massalauttoja hinattiin käsikeluilla järvien yli seuraavan joen suulle.

Kirjoittajan kotiseudulla, Pirkanmaan koillisessa kolkassa Juupajoella uitto on päättynyt jo 60-luvun alkupuolella. Mukana olleet miehet ja naiset ovat ikääntymässä. Vanhimmat ovat niitä jotka olivat jatkosodassa ja nuorimmat niitä jotka olivat jo pikkupoikina uittamassa, kun aikamiehet olivat sodassa. Nyt on aika antaa heidän kertoa, jotka vielä jaksavat ja muistavat. Monet heistä ovat tehneet kaikkia puunkorjuuseen liittyviä töitä. Tähän kirjaan olemme keränneet pääasiassa puun hevoskuljetukseen eli rahtiajoon ja uittoon liittyviä muisteluita, joskin autokuljetuksetkin saavat osansa.

Kirjan tarkoitus ei ole olla historiallisesti sitova, vaan kukin kertoo asian siten kuin sen muistaa. Vuosiluvut saattavat heittää, samoin mukanaolleiden nimet. Pääasiana on ollut kertoa, miten se homma oikein tehtiin. Samoja asioitakin kerrataan ja toisista jutuista kertojilla on aivan eri käsitys. Myöskään ei ole ollut syytä keskeyttää hyvää tarinaa, vaikka se on poikennut aiheesta, joskus paljonkin.

Alueellisesti pääpaino on Juupajoen Kopsamonjärveltä ja ylempääkin lähtevällä ja Pitkäjärven Heikkilänjokisuuhun päättyvällä reitillä, mutta käymme myös Ristijärvellä, Talviaisissa ja Nokialla. Tunnelmia tavoitellaan myös Loimijoelta. Nokia Osakeyhtiön uitto on kirjoittajalle tutuinta, koska monet naapureista olivat mukana ja kirjoittajan isäkin oli Nokian metsätyönjohtaja.

Tarinat on kirjoitettu siten kun ne on kerrottu. Suuressa osassa haastatteluita on käytetty digitaalista äänentallenninta. Kirjoitusvaiheessa on jätetty osittain pois tarpeettomat muistelussa esiintyvät sanat. Esimerkiksi kertoja on voi-

nut puhua seuraavasti: ”Niin, tota, mitenkäs se nyt... juu, noin, noin olinhan minä ... empäs ollukkan, kun sehän oli vasta seur ... eikun sitäseuraavana vuanna. Minä en sitä muistak... muistampas sehän oli vuanna 1952. Esimerkissä on luontevinta kirjoittaa: Minä muistan t. muistelen, että se oli vuanna 1952. Edellä kerrotusta johtuen kirjan tekstejä ei voi suoraan käyttää kielenoppaana. Eri kertojien puhetyylit tulevat kuitenkin esille. Usein kotipaikkaa vaihtaneiden puheesta voi havaita, miten esimerkiksi d-kirjain muutaman lauseen aikana, sanotaan deeksi, älläksi, ärräksi ja moneksi näiden välimuodoksi. Selvyyden vuoksi kertojien nimet ovat tummennetulla tekstillä ja väleihin on jätetty tyhjiä rivejä.

Suurin osa mustavalkoisista valokuvista on kirjoittajan edesmenneen veljen Asko Harolan ottamia. Kuvia on skannattu itsetehdyistä valokuvista ja löytyneistä negatiiveista. Jokin kuva saattaa olla peilikuvana siksi, että negatiivi on lipsahtanut väärinpäin, tai jo valmis valokuva on tehty väärin, eikä nykyinen tekijä ole tunnistanut maisemaa.

Runsaat kiitokset haastatelluille mielenkiinnosta vanhoja puunkuljetusmenetelmiä kohtaan.

Hyviä lukuhetkiä. Varokaa, ettei mene vettä saappaaseen!

Maisema.

Eletään 1950-luvun puoliväliä, suunnilleen. Vappu oli edellisellä viikolla. Aurinko on matalalla. Sen paiste on silmiä häikäisevää, mutta se on kuulakasta, eikä tunnu lämmittävän yhtään. Tuuli on suunnilleen luoteessa. Se on välillä navakkaa ja kylmän kalseata, mutta se ei nostata järvelle paljonkaan aaltoja. Syykin on selvä, osassa järveä on vielä jäitä.

Rydön kohdalta jää on katkennut jo useita päiviä sitten ja tyyni sää on maakuuttanut jäälauttoja paikoillaan. Vasta nyt virinnyt tuuli on saanut ne liikkeelle ja lautan reuna pyrkii tulvan nostattaman veden pinnalla Rydönnökan lepikossa kauemmas rantaan ja murjoo samalla edellisen kesän aikana arpeutuneet puunkuoret uudelleen rikki. Toinen reuna murenee huvilakalliota vasten ja vaikka jää vedessä näyttää hyvin tummalta, se rantakalliota vasten musertuaan muuttuu hohtavan valkoiseksi vyöksi.

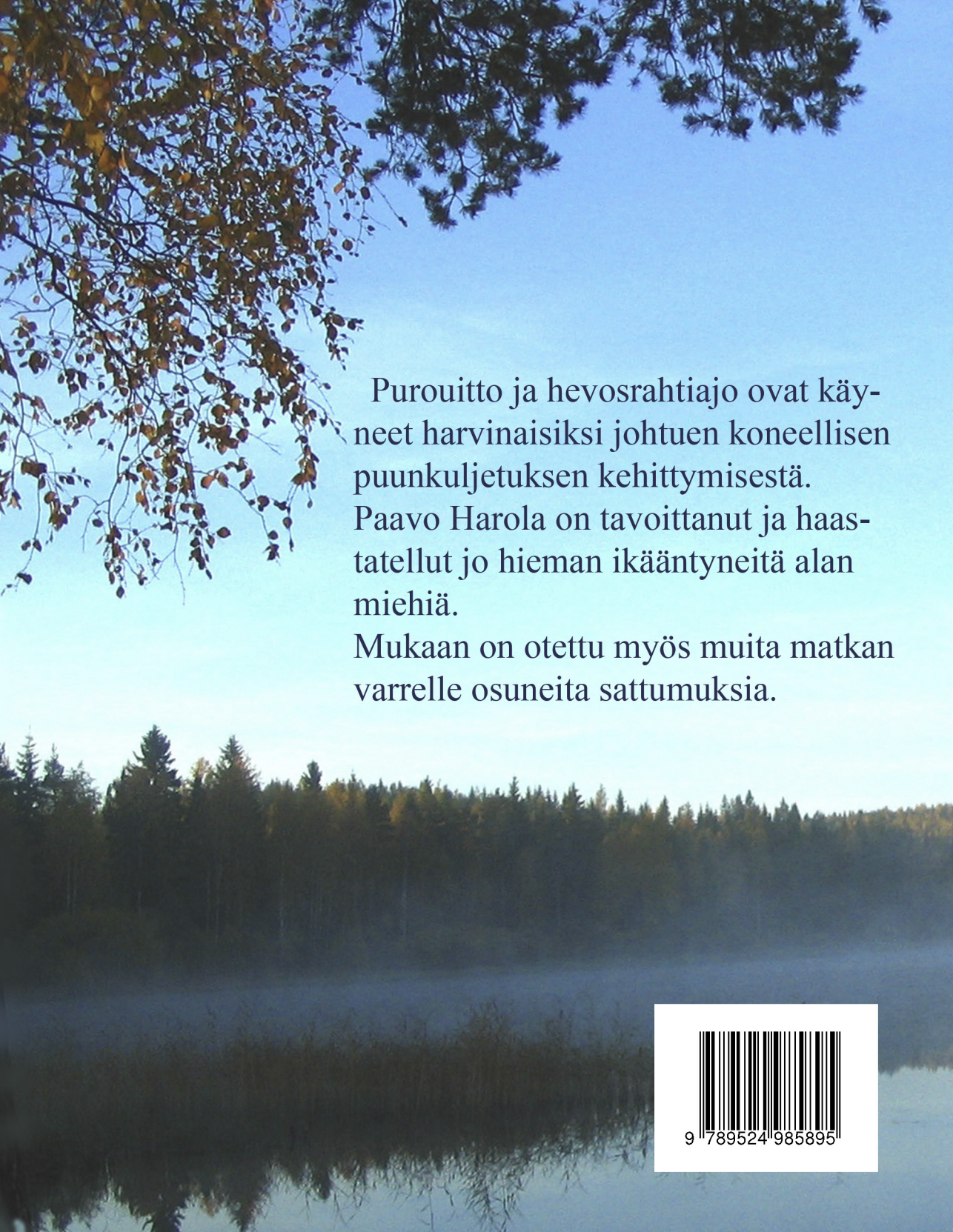
Hauen kutu on osittain alkanut. Joku kevätkalaa haluava on vienyt katiskansa rantasulaan, matalaan heinikkoon tulvaniitylle. Kalansaaliin himoa lisää sekin, että vanha kansa sanoo, että kaakko paskantee, jos kuulee kaakon äänen, eikä ole vielä syönyt sen keväistä kalaa. Nyt on kiire hakea katiska pois, ennen kuin jäälautta kierittelee sen epämääräiseksi rautalankahäkkyräksi. Myös massalautta saattaa hipoa rantamatalaa ja tekee katiskalle saman, jos ei jää sitä jo tehnyt.

Jos jäät lähtevät tänään, niin kukaties jo huomenna uittomiesten moottori-kelu ottaa massalautan hinaukseen Pohjanperästä ja siirtää sen avattavaksi Pärinjoen suuhun. Keväinen aurinko on toisin paikoin sulattanut jään, mutta muutamat autokuorman kokoiset kasat kenottavat vielä koholla jäähyhmäisen vedenpinnan yläpuolella. Jää on ollut alunperinkin vahvempaa, koska sitä on jäädytetty, että se kestäisi ajoneuvojen ja puukuormien painon. Osa lauttaa ympäröivistä puomeista kelluu jo. Kun kääntää selkensä auringolle ja katsoo vasta-
tuuleen yli järven, silmiin osuu ensimmäisenä Kopsamon kansakoulun punainen seinä ja valkoiset vuorilaudat. Matkaa Kopsamolle on kaksi ja puoli kilometriä.

Tulvavesi on tänäkin keväänä noussut maantielle Pohjanperässä. Polkupyöräilijäkin nostaa pyöränsä paikalle varattuun veneeseen ja pääsee kuivin jaloin yli. Varmin kulkuneuvo on hevonen ja kärryt. Traktorilla ja kuorma-autollakin pääsee, mutta henkilöautoilija, jos sellainen uskaltautuu tulvatielle, saa luultavasti vettä ajoneuvoonsa sekä sisälle että moottoriin.

Pärinjoki. Taustalla silloisten Aarre ja Liisa Äikkään talo. Huomaa miten kynnöspelto päättyy veden alle. Kuva: Asko Harola.

Purouitto ja hevosrahtiajo ovat käyneet harvinaisiksi johtuen koneellisen puunkuljetuksen kehittymisestä. Paavo Harola on tavoittanut ja haastatellut jo hieman ikääntyneitä alan miehiä. Mukaan on otettu myös muita matkan varrelle osuneita sattumuksia.

9 789524 985895